

днів у Північному Причорномор'ї і географічну характеристику регіону.

Археологічна карта Київщини. Фастівський район / Авт. А.І. Готун, С.Д. Лисенко, О.В. Петраускас, Р.Г. Шишкін. — Київ, 2002. — 247 с.: іл.

Працю присвячено систематизації археологічних пам'яток Фастівського р-ну Київської обл. Розглянуто питання складання археологічних карт, висвітлено основні етапи польових досліджень регіону, наведено каталог археологічних пунктів. Окремі питання присвячено впорядкуванню свідчень письмових джерел про населені пункти та окремі місцевості району.

Археологическое изучение Подмосковья (Дмитров, Мытищи, Тарасовка): Труды Подмосковской экспедиции Института археологии РАН. Т. 1. — Москва, 2002. — 314 с.: ил.

У збірнику опубліковано результати досліджень, проведених Підмосковною експедицією Інституту археології. У науковий обіг введено матеріали доби середньовіччя — нового часу.

Павленко Ю.В. История мировой цивилизации. Философский анализ. — Киев: Феникс, 2002. — 760 с.

Книга є першим у вітчизняній філософсько-історичній думці узагальненим усвідомленням шляху людства від часів ранньої первісності до нашого часу. На міждисциплінарному рівні синтезовано дані історії, археології, порівняно-історичного мовознавства, етнології, культурології, релігієзнавства, історії філософії та інших наук для отримання уза-

гальної картини минулого і сучасного стану світової цивілізації.

European Prehistory. A Survey / Ed. S. Milisauskas. — New York: Kluwer Academic Plenum Publishers, 2002. — 446 p.

Праця є оглядом первісної археології Європи — від раннього палеоліту до залізного віку включно. В окремих розділах розглянуто виробничі технології, економіку, характер поселень, соціальні структури та ідеологію певних археологічних періодів.

Balcer B., Machnik J., Sitek J. Z prazdiejov Rostocza na ziemi Zamolskiej. — Krakow: DEKA, 2002. — 230 s.

Книгу присвячено археологічним пам'яткам Росточчя — одного з малодосліджених регіонів сходу Польщі. Наведено опис окремих пам'яток, аналіз археологічних матеріалів, культурно-хронологічну інтерпретацію поселень. У додатку подано реконструкцію розлинованості регіону за останні 12 тис. років.

Dergacev V. Die aneolithischen und bronzezeitlichen Metallfunde aus Moldavien. — Stuttgart: Franz Steiner Verlag, 2002 (Prahistorische Broncefunde. Abteilung XX. Bd. 4. — 250, tabl.

Книга відомого молдавського археолога В.А. Дергачева є каталогом металевих виробів енеоліту та доби бронзи з території Молдови та південно-західної частини України. В окремих розділах, присвячених культурам енеоліту та доби бронзи, розглянуто вироби з металу: знаряддя праці, зброю, прикраси, ливарські форми тощо. Каталог добре ілюстровано і супроводжено картами поширення окремих типів знахідок.

НОВЕ ВИДАННЯ ПИСЕМНИХ ДЖЕРЕЛ ДО ІСТОРІЇ ВІЗАНТІЇ

Протягом 2003 р. побачить світ нова книжкова серія «Византийская историческая библиотека», що готується до друку видавництвом «Александрия» (Рязань, Росія). Шість томів цієї серії міститимуть кілька надзвичайно важливих і нині раритетних першоджерел до історії Візантії, необхідність у перевиданні

яких існує вже не один десяток років, оскільки деякі праці середньовічних істориків останній раз публікувалися понад півтора століття тому.

Перші томи видання присвячено праці видатного істориографа Нікіти Хоніата (середина XII ст. — 1213 р., за іншими даними 1155—1217 рр.) «История от времени царствования Иоанна Комнина» (т. 1: 1118—1185; т. 2: 1186—1206), в якій розглянуто

© С.А. ГОРБАНЕНКО, Е.А. КРАВЧЕНКО, 2003

візантійську історію XII ст. Це джерело є хіба що не єдиним, яке висвітлює події останніх десятиріч XII ст. Події подані з позиції людини, яка пережила трагедію падіння Візантійської імперії, ученого, який під час втечі з Константинополя в 1204 р. рятував не своє майно, а рукопис, якому присвятив життя. Його праця відрізняється незалежними поглядами, яскравістю викладення подій і безліччю деталей, життєвим реалізмом, що дає змогу говорити про Нікіту Хоніата як про видатного візантійського історика. Пропонуване видання супроводжується коментарями, родовідними таблицями та картами.

Наступний том серії є унікальною публікацією праць ранніх істориків Візантійської імперії Дексіпа, Евнапія, Олімпіодора, Малха, Пестра Патриція, Менандра, Кандіда, Нанноса та Феофана Візантіяця. На відміну від праць хроністів, зазначені праці охоплюють порівняно короткі відрізки часу і є набагато менш комплікативними. Вони написані на основі сучасних їм документів, оповідей очевидців та особистого досвіду, і тому більшою мірою несуть відбиток та дух того часу.

Окремий том присвячено твору Іоанна Кіннама «Краткое обозрение царствования Иоанна и Мануила Комнинов» (1118—1180). Іоанн Кіннам (після 1143 — близько 1203) — візантійський історик, який жив практично одночасно з Нікітою Хоніатом. Його оповідь про правління імператора Іоанна Комніна (1118—1143) подібна до викладеного Нікітою Хоніатом, і, можливо, зводиться до спільного джерела, але далі обидва автори розходяться і стають незалежними, спираючись насамперед на особисті враження і розповіді очевидців. «Скорочений виклад» Іоанна Кіннама дійшов до нас в єдиному рукописі, що обривається на середині фрази, доходячи до 1176 р. Побутує думка, що щіплений рукопис передає не первинний текст, а скорочений варіант хроніки.

Цю серію продовжує твір Патріарха Фотія (близько 820 — близько 897 рр.) «Филосторгия». Патріарх Фотій — надзвичайно різностороння людина. Видатний політик, натхненник діяльності Кирила-Константина та Мефодія, літературний критик.

Починаючи з Фотія у Візантії з новою силою виникає інтерес до описів творів архітектури, в яких головне місце займають зачарування красою. Саме Фотій, ставши у 858 р. патріархом, наказав покрити мозаїкою із зображенням святих золоту залу палацу, Палатинську каплицю, а також розпочати мозаїчні роботи в соборі Св. Софії.

Втім основним його досягненням слід вважати першу бібліографічну працю середньовіччя «Миробиблион», або «Библиотека», в

Издательство «Александрия»
(Рязань)

Новая книжная серия

«ВИЗАНТИЙСКАЯ ИСТОРИЧЕСКАЯ БИБЛИОТЕКА»

якій було зібрано свідчення про 280 творів древньогрецьких та візантійських авторів, до того ж кілька десятків з них відомі нині лише завдячуючи праці Фотія. Також з-під його пера вийшли й інші, не менш важливі в історичному розумінні праці.

Праця Георгія Пахімера (1242 — близько 1310 рр.) «История о Михаиле и Андронике Палеологах» також займає важливе місце в започаткованій серії.

Георгій Пахімер створив письмову пам'ятку, що за своєю хронологією охоплює період приблизно з 1260 до 1308 р. Його праця є напівмемуарною, зі значною частотою історизму. У своїй «Истории» автор продовжив «Хронику» Георгія Акрополіта, описав часи правління перших двох імператорів з династії Палеологів. Георгій Пахімер відомий і як автор праць філософського, риторичного та правового аспекту, що характеризує його як людину всебічно обдаровану.

Саме з ім'ям Георгія Пахімера традиційно пов'язується в науці поняття гуманіста.

Уродженець Іраклії Понтійської Никифор Григора (початок 1290-х — близько 1360 р.) — учений, філософ, ерудит, автор історичної праці «Римская история, начинающаяся со взятия Константинополя латинянами». Саме ця праця ввійшла в серію, запропоновану читачам видавництвом «Александрия».

Наукові та філософські погляди письменника відобразилися в одній з найвагоміших праць візантійської історіографії — книзі «Ромейская история», що хронологічно охоплює історичні події з 1204 по 1359 р. Автор не лише декларує гуманістичні цінності; вони відображені на сторінках його праці. Тому Григора не просто викладає хронологічні події, а й наводить тексти богословських трактатів, полемічні діалоги, філософські міркування, а також промови, що дає змогу відчувати дух історичної епохи.

Започаткована серія пропонує читачеві добірку надзвичайно важливих праць історичного напрямку середньовічної наукової думки, які потрібні для сучасної візантології та медієвістики.

Серія «Византийская историческая библиотека» розрахована на фахівців — істориків, студентів і широкий загал любителів історичних цінностей.

С.А. Горбаненко, Е.А. Кравченко